

Federaal Planbureau

Economische analyses en vooruitzichten

**Instituut voor de
Nationale Rekeningen**

Economische vooruitzichten 2019-2024

Versie van februari 2019

14 februari 2019

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

Economische vooruitzichten 2019-2024

Versie van februari 2019

14 februari 2019

Abstract - Dit rapport vormt een bijdrage tot de voorbereiding van het nieuwe Stabiliteitsprogramma en van het nieuwe Nationaal Hervormingsprogramma. Het vermeldt de voornaamste resultaten van de voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2019-2024', waarvan de definitieve versie in juni 2019 zal worden gepubliceerd.

Jel Classification - B22, C53, E17

Keywords - Macro-economische vooruitzichten, Stabiliteitsprogramma, Nationaal Hervormingsprogramma

Inhoudstafel

1. Synthese	1
2. Voornaamste hypothesen van de projectie	3
2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving	3
2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België	3
2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen	3
2.1.3. Rentevoeten	3
2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking	4
2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen	6
2.3.1. Lastenverlagingen	6
2.3.2. Brutolonen, arbeidskosten en de loonwet van 2017	9
2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën	10
2.4.1. Inleiding	10
2.4.2. Fiscale ontvangsten	11
2.4.3. Personeelsuitgaven	13
2.4.4. Primaire uitgaven van de federale overheid	14
2.4.5. Niet-fiscale ontvangsten van de federale overheid	15
2.4.6. Rentelasten	16
2.4.7. Sociale zekerheid	16
2.4.8. Gemeenschappen en Gewesten	18
2.4.9. Lagere overheid	23
3. Raming van de output gap	24
4. Resultaten van de projectie	26

Lijst van tabellen

Tabel A	Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten	2
Table 1a	Macroeconomic prospects	26
Table 1b	Price developments	26
Table 1c	Labour market developments	27
Table 1d	Sectoral balances	27
Table 2	General government budgetary prospects	28
Table 4	General government debt developments	29
Table 5	Cyclical developments	29
Table 6	Divergences from previous update	29
Table 7	Long term sustainability of public finances	30
Table 8	Basic assumptions	31
Table 9	Macroeconomic prospects 2019-2024: main results	32

Lijst van figuren

Figuur 1	Raming van de output gap: FPB versus EC	24
Figuur 2	Raming van de potentiële groei en de NAWRU: FPB versus EC	25

1. Synthese

Dit rapport draagt bij tot de voorbereiding van het nieuwe stabiliteitsprogramma en van het nieuwe nationaal hervormingsprogramma. Het beschrijft de voornaamste hypothesen en resultaten van de voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2019-2024', die tevens als referentiescenario wordt gebruikt voor de doorrekening van de verkiezingsprogramma's.¹ De definitieve versie van de 'Economische vooruitzichten 2019-2024' zal gepubliceerd worden in juni 2019.

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid. Ze houdt rekening met de belangrijkste informatie inzake overheidsontvangsten en -uitgaven die beschikbaar was op 31 januari 2019. De cijfers werden op 7 februari goedgekeurd door de raad van bestuur van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR). De vooruitzichten voor 2019 stemmen overeen met die van de Economische begroting 2019, die het Federaal Planbureau (FPB) op 7 februari publiceerde.

De bbp-groei hypothesen voor de handelspartners van België in 2019 en 2020 zijn grotendeels gebaseerd op de herfstvooruitzichten van de Europese Commissie, maar werden geactualiseerd aan de hand van consensusvooruitzichten. De eurozone bereikte in 2017 zijn conjunctuurpiek, met een bbp-groei van 2,5 % voor de zone als geheel. De groei vertraagde in 2018 tot 1,8 % en zou in 2019 en 2020 verder terugvallen tot resp. 1,5 % en 1,4 %. Voor de periode 2021-2024 werd gebruik gemaakt van de IMF-vooruitzichten van oktober 2018. Die gaan uit van een bbp-groei in de eurozone van 1,6 % in 2021, die vervolgens geleidelijk vertraagt tot 1,4 %. Die geleidelijk afnemende dynamiek moet vooral worden gezien tegen de achtergrond van een vergrijzende bevolking, die de bevolkingstoename op arbeidsleeftijd afremt.

De Belgische economie bleef niet immuun voor de Europese conjunctuurvertraging, waardoor haar groei terugviel van 1,7 % in 2017 tot 1,4 % in 2018. Ze zou in een gelijkaardig tempo groeien tijdens de periode 2019-2021 (gemiddeld 1,4 %), waarbij de uitvoergroei verzwakt en de binnenlandse vraag aan kracht wint onder impuls van de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen. Tijdens de periode 2021-2024 zou de Belgische economie een minder uitgesproken groei van gemiddeld 1,2 % laten optekenen door een tragere groei van de binnenlandse bestedingen van de privésector. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei zou gedurende de hele projectieperiode licht negatief blijven.

De output gap was in 2017 gedicht en zou in de periode 2019-2024 in de buurt van nul blijven. De effectieve bbp-groei zou tijdens die periode gemiddeld 1,3 % bedragen, net als de potentiële groei. De berekening van het potentieel bbp (en dus van de output gap) is gebaseerd op de referentiemethode van de Europese Unie, maar wordt toegepast op de statistische concepten en het projectiekader van de nationale macro-economische modellen van het FPB.

Over de periode 2019-2024 zouden in totaal 205 000 banen worden gecreëerd, of gemiddeld 34 000 per jaar. Het aantal gesalarieerden in de privésector zou stijgen met 144 000, het aantal zelfstandigen met 50 000 en de werkgelegenheid in de publieke sector met 10 000 eenheden. De werkgelegenheidsgroei zwakt af tijdens de tweede helft van de projectieperiode als gevolg van de vertraging van de economische activiteit en in beperkte mate ook door de herneming van de productiviteitswinsten, die zelf sterk

---

¹ Zie: <https://www.plan.be/aboutus/overview.php?lang=nl&TM=77>

wordt beïnvloed door de evolutie van de loonkosten. De werkgelegenheidsgraad (20-64 jaar) zou geleidelijk toenemen tot 70,3 % in 2020 – wat ruim onder de doelstelling (73,2 % in 2020) uit de EU2020 strategie blijft – en tot 71,9 % in 2024.

Het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) zou over de periode 2019-2024 in totaal met 126 000 personen afnemen, rekening houdend met de verdere toename van de beroepsbevolking.

De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, bedroeg 2,1 % in 2017 en 2018, maar zou in 2019 en 2020 afkoelen tot resp. 1,6 % en 1,4 %, geholpen door een aanzienlijk lagere prijs voor een vat Brentolie. Voor de periode vanaf 2021 wordt verondersteld dat de Brentprijs opnieuw in stijgende lijn evolueert. Tegelijk zou de onderliggende inflatie geleidelijk aantrekken als gevolg van de versnelling van de groei van de loonkosten, waardoor de totale inflatie in de periode 2021-2024 herneemt tot gemiddeld 1,8 %.

Het tekort van de gezamenlijke overheid stabiliseerde zich nagenoeg in 2018 (0,8 % van het bbp, na 0,9 % in 2017), maar zou dit jaar hernemen tot 1,7 %. Daarbij wordt o.m. rekening gehouden met het feit dat de (niet gestemde) begroting 2019 besparingsmaatregelen in de sociale zekerheid bevat die nog niet worden toegepast, met een mogelijk sterke terugval van de ontvangsten uit de vennootschapsbelasting, na de stijging van de voorafbetalingen in 2017 en 2018 als gevolg van hogere boetes, en met de laatste fase van de taxshift. Bij ongewijzigd beleid zou het tekort geleidelijk oplopen tot 2,6 % van het bbp in 2024, rekening houdend met de bestaande wettelijke bepalingen en met de investeringsplannen van de verschillende deelsectoren van de overheid en zonder te anticiperen op bijkomende budgettaire besparingsmaatregelen. De overheidsschuld in procent van het bbp daalt in 2019, maar blijft nadien vrijwel stabiel.

Tabel A Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten
Evoluties in %, tenzij anders vermeld

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Real GDP	1.4	1.3	1.4	1.4	1.2	1.2	1.1
Deflator of private consumption	1.9	1.6	1.4	1.6	1.8	1.8	1.9
Domestic employment (evolution in 000')	58.1	44.3	48.7	37.6	28.2	24.2	21.7
Domestic employment (evolution in %)	1.2	0.9	1.0	0.8	0.6	0.5	0.4
Employment rate (20-64 yrs)	69.2	69.7	70.3	70.7	71.1	71.5	71.9
Unemployment rate (FPB concept)	9.6	9.1	8.6	8.2	7.9	7.5	7.1
Unemployment rate (Eurostat standardised rate)	5.9	5.5	5.3	5.3	5.2	5.1	5.0
Net lending of general government (% of GDP)	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6
Gross public debt (% of GDP)	102.2	101.7	101.5	101.4	101.4	101.4	101.5
Balance of current accounts (National accounts - % of GDP)	-0.0	-0.0	-0.3	-0.6	-0.6	-0.9	-1.0

De rest van het rapport is als volgt ingedeeld. Afdeling 2 beschrijft de hypothesen inzake de internationale omgeving, de demografie, de arbeidsmarkt en de overheidsfinanciën. In afdeling 3 wordt de FPB-raming voor de output gap van de Belgische economie vergeleken met de raming die de Europese Commissie in november 2018 publiceerde. Ten slotte bevat afdeling 4 de tabellen die gevraagd worden in het kader van het Stabiliteitsprogramma (tabellen 1 tot 8), alsook een tabel met resultaten in het kader van het Nationaal Hervormingsprogramma (tabel 9).

2. Voornaamste hypothesen van de projectie

2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving

2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België

De voor België relevante wereldhandel wordt berekend aan de hand van de gewogen gemiddelde invoergroei van de Belgische handelspartners. De groei van de potentiële uitvoermarkten voor België zou 3,1 % bedragen in 2019 en 3,3 % in 2020, waarbij de bbp-groei in de eurozone op resp. 1,5 % en 1,4 % zou uitkomen. Die ramingen zijn grotendeels gebaseerd op de herfstvooruitzichten van de Europese Commissie², maar ze werden geactualiseerd aan de hand van consensusvooruitzichten van Consensus Economics van januari 2019.

Voor de periode 2021-2024 is de groei van de potentiële uitvoermarkten (gemiddeld 3,5 %) gebaseerd op de IMF-vooruitzichten van oktober 2018.³ De bbp-groei in de eurozone zou in die periode gemiddeld 1,5 % bedragen.

2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen

De hypothesen voor de olieprijs en de wisselkoersen in 2019 en 2020 zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen van eind januari.

Voor de periode 2021-2024 wordt een stabilisering van alle wisselkoersen verondersteld. Voor de Brentprijs wordt uitgegaan van een geleidelijke herneming tot 125,9 dollar per vat in 2030, op basis van het referentiescenario van de Europese Commissie in het kader van haar energie-, broeikasgasemissies- en transportvooruitzichten tot 2050.⁴ Dat impliceert voor de periode 2021-2024 een olieprijsstijging van ruim 7 % per jaar, tot een niveau van 82 dollar in 2024.

2.1.3. Rentevoeten

De binnen- en buitenlandse rentehypothesen voor 2019 en 2020 zijn eveneens gebaseerd op termijnmarktnoteringen.⁵ Vanaf 2021 wordt een geleidelijke normalisering van het monetair beleid verondersteld in een context van aantrekkende internationale prijzen (ook voor niet-energetische producten), waardoor de kortetermijnrentevoeten hernemen. Voor de nominale tienjaarsrente wordt verondersteld dat die in elk land de nominale bbp-groei benadert op middellange termijn.

---

² European Economic Forecast, Autumn 2018, European Commission, European Economy Institutional Paper 089, November 2018.

³ World Economic Outlook, IMF, oktober 2018.

⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/reference-scenario-energy>.

⁵ Futures voor de kortetermijnrentevoeten en forward swaps voor de langetermijnrentevoeten.

2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking

De projectie houdt rekening met de recent gepubliceerde demografische vooruitzichten⁶. Die vooruitzichten zijn gebaseerd op geactualiseerde hypothesen inzake vruchtbaarheid, sterftcijfer en internationale migratie. De hypothesen houden rekening met de nieuwe beschikbare observaties, in het bijzonder de bevolkingsstatistieken op 1 januari 2018 en de statistieken van de bevolkingsloop (geboorten, overlijdens, interne en internationale migraties) in de loop van het jaar 2017. In het bijzonder de hypothese van de vruchtbaarheid op middellange termijn werd neerwaarts herzien. Het verwachte herstel van de vruchtbaarheid na de daling sinds de financieel-economische crisis van 2008 is voorlopig uitgebleven. In vergelijking met de demografische projectie van februari 2018 is het aantal geprojecteerde geboorten tot 2024 met 80 000 gedaald (op een totaal van 860 000 geboorten over de periode 2018-2024 in de nieuwe demografische projectie). De jaarlijkse groei van de Belgische bevolking neemt geleidelijk af van 0,48 % in 2017 tot 0,35 % in 2024 (gemiddeld 0,6 % over de periode 2000-2017).

De groei van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) daalt van 0,17 % in 2017 tot 0,15 % in 2018 en tot 0,14 % in 2019. Nadien daalt de groei verder en wordt negatief in 2024 (-0,04 %). Vanaf 2020 ligt het extern migratiesaldo veel lager dan het gemiddelde dat sinds het begin van de jaren 2000 werd waargenomen. Het slaagt er tegen het einde van de projectieperiode niet langer in de daling van de bevolking op arbeidsleeftijd te compenseren, die het gevolg is van de vergrijzing van de babyboomcohorten.

Over de gehele projectieperiode neemt de bevolking op arbeidsleeftijd toe met 34 800 personen, zowat de helft minder dan tijdens de afgelopen zes jaar (+76 000 personen), een periode die al een sterke terugval kende in vergelijking met de zes jaar daarvoor (+305 400 personen). Omdat bovendien het bevolkingsaandeel van de oudere leeftijdsklassen (met gemiddeld lagere activiteitsgraden) verder toeneemt, wordt de demografische bijdrage tot de groei van de beroepsbevolking⁷ negatief op middellange termijn (-0,08 ppt per jaar gemiddeld), met een sterk aflopend profiel (van +0,04 ppt in 2019 tot -0,21 ppt in 2024). De afgelopen zes jaar was die bijdrage gemiddeld genomen nog positief (0,15 ppt per jaar), maar zij is de jongste jaren steeds sterker onder druk komen te staan.

De verzwakking van de demografische bijdrage werd tijdens de jaren 2016-2017 opgevangen door een meer dynamische evolutie van de activiteitsgraden, zodat de groei van de beroepsbevolking in die periode (gemiddeld 0,50 % per jaar) meer dan verdubbelde in vergelijking met 2015 (0,22 %). Bij de jongeren (15-24 jaar) bleven ook in die periode de activiteitsgraden dalen, maar was de terugval veel minder uitgesproken dan in eerdere jaren. In de klasse 25-49 jaar was de invloed van wijzigingen in het participatiegedrag vrijwel neutraal voor de ontwikkeling van het arbeidsaanbod, terwijl in 2015 de activiteitsgraden in die klasse nog onder sterke negatieve druk stonden door de maatregel die het recht op inschakelingsuitkeringen beperkte in de tijd. In de klasse 50-64 jaar zorgden de eindeloopbaanmaatregelen (verhoging van de instapleeftijd en/of verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen, SWT⁸ en TBS⁹) voor een licht positievere bijdrage aan de groei van het arbeidsaanbod, terwijl ook in de leeftijdsklasse van 65 jaar en meer de toename van de activiteitsgraden licht versnelde.

⁶ Demografische vooruitzichten 2018-2070 – Bevolking en huishoudens, Federaal Planbureau en Statbel, januari 2019.

⁷ Beroepsbevolking volgens FPB-definitie: inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen'.

⁸ SWT: Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (het voormalige brugpensioen).

⁹ TBS: Stelsel van terbeschikkingstelling (voornamelijk in het onderwijs).

Op basis van de nu beschikbare data (volledige jaargegevens voor werkloosheid; eerste drie kwartalen voor werkgelegenheid), zou de groei van de beroepsbevolking vorig jaar zijn teruggevallen tot 0,30 % (+16 300 personen). Slechts een klein gedeelte van die terugval zou het gevolg zijn geweest van de verzwakkende demografische bijdrage, het gros moet toegeschreven worden aan negatieve(re) evoluties in participatie bij jongeren (ondanks de verdere toename van studentenarbeid) en in de klasse 25-49 jaar. Vooralnog zijn er dus geen indicaties dat de gevoelige daling van de werkloosheidsgraad een stimulans zou geven aan het arbeidsaanbod in die leeftijdsklassen. In de oudere leeftijdsklassen bleven de activiteitsgraden gemiddeld vrijwel even sterk toenemen als in het recente verleden.

We gaan er van uit dat ook op middellange termijn meer en meer mensen blijven werken op en na de wettelijke pensioenleeftijd, die gedurende de gehele projectieperiode op 65 jaar blijft liggen. Die tendens wordt in de hand gewerkt door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt en door het overheidsbeleid (soepelere en fiscaal minder bestraffende regelgeving voor het cumuleren van het wettelijk pensioen en arbeidsinkomsten; openstellen van flexijobs voor gepensioneerden).

In de klasse 50-64 jaar blijft de toename in de participatie op peil tijdens de eerste helft van de projectieperiode. De verdere uitwerking van de eindeloopbaanmaatregelen (verminderde instroom in SWT en grotere proportie van die instroom die 'aangepast beschikbaar' blijft voor de arbeidsmarkt; verdere verhoging van de loopbaanvoorwaarde voor vervroegd pensioen; zie ook afdeling 2.4.7) draagt daartoe bij. Bovendien wordt tijdens die periode ook de afbouw voltooid van het stelsel van 'oudere werklozen', wat – binnen de beroepsbevolking zoals gedefinieerd door het FPB – een positieve impact heeft op het aantal personen dat minstens aangepast beschikbaar is voor de arbeidsmarkt. Tijdens de tweede helft van de projectieperiode vlakt de stijging van de activiteitsgraden in de leeftijdsklasse 50-64 jaar echter gevoelig af, naarmate de eindeloopbaanmaatregelen dichter bij kruissnelheid komen en naarmate co-horte-effecten bij vrouwen een steeds kleinere rol spelen.

Voor jongeren (15-24 jaar) gaan we er van uit dat de activiteitsgraden geleidelijk zouden uitbodemen naarmate de projectieperiode vordert. In de klasse 25-49 jaar zouden de activiteitsgraden licht stijgen dit jaar, maar dat is louter het gevolg van een wijziging in de registratie van werkzoekende leefloners in het Waals gewest. Die wijziging zorgde nog voor een overtrokken daling van de Waalse werkloosheidsgraad (en negatieve impact op de Waalse activiteitsgraad) in 2017, maar leidt tot een opwaartse breuk in de Waalse werkloosheids- en activiteitsgraden in 2018 en – vooral – in 2019, voornamelijk in de klasse 25-49 jaar. Vanaf 2020 is dat effect uitgewerkt en veronderstellen we een quasi-stabilisatie van de activiteitsgraden in de klasse 25-49 jaar.

Globaal trekt dit jaar de bijdrage van wijzigingen in het participatiegedrag aan van 0,21 ppt tot 0,37 ppt¹⁰. Dat is ruimschoots voldoende om de verdere afkalving van de demografische bijdrage (met 0,05 ppt) te compenseren, zodat de groei van de beroepsbevolking versnelt tot 0,42 % (+22 500 personen). Tijdens de jaren 2020-2021 blijft de bijdrage van wijzigingen in het participatiegedrag vrijwel onveranderd (0,36 ppt per jaar) en slinkt de groei van het arbeidsaanbod uitsluitend om demografische redenen, tot 0,38 % in 2020 (+20 300 personen) en 0,33 % in 2021 (+18 000 personen). Nadien verzwakt

¹⁰ Indien abstractie wordt gemaakt van de wijziging in de registratie van werkzoekende leefloners in het Waals gewest, zou de toename minder uitgesproken zijn, naar raming van 0,16 ppt in 2018 tot 0,26 ppt in 2019.

ook de bijdrage van wijzigingen in het participatiegedrag geleidelijk (tot 0,20 ppt in 2024), wat, gekoppeld aan steeds negatievere demografische impulsen, er voor zorgt dat de groei van het arbeidsaanbod fors afneemt in 2022 (0,23 %; +12 500 personen) en 2023 (0,09 %; +4 900 personen) en zelfs licht negatief wordt in 2024 (-200 personen).

De toename van de beroepsbevolking is op middellange termijn (+78 000 personen) minder uitgesproken dan tijdens de afgelopen zes jaar (+104 600 personen). Die stijging wordt nu nog uitsluitend verklaard door wijzigingen in de activiteitsgraden: de bijdrage van gedragsveranderingen aan de groei van het arbeidsaanbod ligt vrijwel dubbel zo hoog als tijdens de afgelopen zes jaar (0,31 ppt versus 0,17 ppt per jaar), maar kan niet beletten dat de beroepsbevolking plafonneert naar het einde van de projectieperiode.

2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen

2.3.1. Lastenverlagingen

De inschatting van de verlaging van de lasten op arbeid ten gunste van de marktsector is gebaseerd op:

- het arbeidslastenverlagende pakket van de taxshift;
- de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in de drie regio's;
- de nationale rekeningen 2017 (de loonsubsidies tot en met 2017);
- de bijdrageverminderingen gerapporteerd door de RSZ (observaties tot en met het derde kwartaal 2018, extrapolatie vierde kwartaal 2018) en de Gewesten (voorlopige realisaties 2018 en budgettaire ramingen 2019 m.b.t. de RSZ¹¹- en HVKZ¹²-verminderingen);
- de RSZ-ramingen van de verschillen tussen de budgetten voor de taxshift en het 'Pact 2016'¹³.

De werkgeversbijdrageverminderingen bestaan uit algemene en selectieve verminderingen t.o.v. de faciale wettelijke bijdragevoeten en vanaf 2016 – als gevolg van de taxshift – ook uit verminderingen die het gevolg zijn van de verlaging van de faciale bijdragevoeten.

Een aantal werkgeversbijdrageverminderingen (alle doelgroepgebonden verminderingen behalve 'Eerste aanwervingen', 'Vaste contracten horeca' en 'Arbeidsduurvermindering') en loonsubsidies ('Activeringen' en 'Dienstencheques') zijn sinds 2015 krachtens de zesde staatshervorming een bevoegdheid van de gewesten.

Naast die werkgeversbijdrageverminderingen en activeringen gebruiken de gewesten alternatieve technieken voor arbeidslastenverlagingen. Een aantal daarvan ('Tewerkstellingspremie 50+' in Vlaanderen, 'Prime à l'emploi' in Wallonië, maatwerkbedrijven in alle gewesten) is geïntegreerd in het arbeidskostenconcept van het FPB. Een aantal andere oudere programma's ('Vlaamse ondersteuningspremie' (VOP) en het Waalse 'SESAM') wordt daarentegen verwerkt via andere regionale begrotingsposten. De

¹¹ Inclusief de verminderingen die vroeger onder DIBISS (Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels) vielen.

¹² HVKZ: Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden.

¹³ Ook geciteerd door de CRB in het technisch verslag over de loonkostenontwikkeling (januari 2019).

nieuwe Vlaamse programma's 'Tijdelijke Werkervaring' (TWE)¹⁴ en 'Aanwervingsincentives' (AWI) voor langdurig werkzoekenden worden evenmin verrekend in de arbeidskosten.

a. Federale maatregelen

Algemene werkgeversbijdrageverminderingen in de profitsector en de non-profitsector in het kader van de taxshift vanaf het tweede kwartaal van 2016.

- Voor de profitsector en de maatwerkbedrijven die de loonmatigingsbijdrage verschuldigd zijn, gebeurt dat via verlagingen van de faciale werkgeversbijdragevoeten (met 2,4 procentpunt in 2016, met bijkomend 5 procentpunt in 2018), de verlaging (2016) en uiteindelijke de afschaffing (2018) van de algemeen-forfaitaire vermindering, de afschaffing van de specifieke verminderingen voor de hoogverloonden (2018), en de versterking van de specifieke verminderingen voor de laagverloonden (geleidelijk in 2016-2019).
- Voor de non-profitsector en de maatwerkbedrijven die de loonmatigingsbijdrage niet verschuldigd zijn, gebeurt dat via de algemeen-forfaitaire vermindering en de vermindering voor de laagverloonden.

De inschatting van de federale loonsubsidies voor de profitsector en de non-profitsector is gebaseerd op:

- De maatregelen in het kader van de taxshift, nl. enerzijds de versterkingen van de doelgroepvermindering 'Eerste aanwervingen'¹⁵, de nacht- en ploegenarbeidsubsidies via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing'¹⁶, de sociale maribelsubsidie via de gemutualiseerde werkgeversbijdrageverminderingen en anderzijds de afschaffing van de algemene loonsubsidie voor de profitsector die werd toegekend via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing'¹⁷.
- De loonsubsidie 'onderzoekers' die via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing' wordt toegekend, werd in 2018 uitgebreid naar bachelordiplomahouders (op kruissnelheid in 2021). De door de regering voorziene budgetten werden overgenomen.
- Subsidies voor nacht- en ploegenarbeid via kortingen op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor de bouwsector in 2018 (faciale subsidievoet gelijk aan 3 %, ex ante 100 miljoen in 2018, uitgesteld tot 2019), 2019 (faciale subsidievoet 6 %) en 2020 (de faciale subsidievoet 18 %)¹⁸.

¹⁴ In dat nieuwe stelsel zouden langdurig werkzoekenden tijdelijk aan het werk kunnen met behoud van het statuut van werkzoekende. Hoewel toegankelijk voor alle werkgevers is het de vraag in welke mate deze maatregel zal toegepast worden in de marktsector.

¹⁵ 2016: volledige vrijstelling voor eerste aanwervingen, invoering van verminderingen voor de zesde aanwerving; 2017: versterkingen voor vierde t.e.m. zesde aanwervingen.

¹⁶ Tweede kwartaal 2016: een verhoging van de subsidievoeten van 15,6 tot 22,8 % van de betrokken brutolonen voor gewone activiteiten, van 17,8 tot 25 % voor volcontinu ploegenarbeid en van 15,6 tot 25 % voor hoogtechnologische activiteiten.

¹⁷ Vanaf tweede kwartaal 2016, weliswaar met behoud van de genereuzere versie van die subsidie voor de kmo's en versterking van de genereuzere versie in het geval van startende micro-kmo's en met behoud van de versie voor de non-profitsector.

¹⁸ De Vooruitzichten houden rekening met het theoretische tijdspad omdat claims die dateren van vóór de feitelijke toepassing indien nodig retroactief zouden worden uitbetaald. Hierbij de volgende caveat: hoewel theoretisch met ingang begin 2018 en geactiveerd door omzendbrief 2017/C/73 door de FOD Financiën in juni 2018, maar naar verluidt geplaagd door juridisch-technische onduidelijkheden zodat niet duidelijk is of de subsidie in praktijk wordt toegepast.

- In het kader van de ‘jobsdeal 2018’: uitbreiding van de bovengrens voor het aantal overuren die via kortingen op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing worden gesubsidieerd van 130 naar 184 uren in 2019 (door het FPB begroot op 70 miljoen in 2019).
- In het kader van de ‘jobsdeal 2018’: invoering van een loonsubsidie (door het FPB begroot op 20 miljoen in 2019) in het kader van de herinvoering van degressieve minimumlonen en een compenserende loontoeslag¹⁹.

b. Vlaams Gewest

Sinds het derde kwartaal van 2016 zet het nieuwe Vlaamse beleid (op kruissnelheid vanaf 2019) geleidelijk meer in op doelgroepverminderingen voor oudere werknemers en jonge laaggeschoolden ten koste van andere doelgroepverminderingen en activeringsvergoedingen.

We hielden rekening met:

- De uitdoving van de ‘Tewerkstellingspremie 50+’ (recyclage van het budget naar de doelgroep ‘Ouderen’), een aantal doelgroepverminderingen (‘Herstructureren’, algemene categorie ‘Langdurig werkzoekenden’), alle activeringen in het kader van ‘Activa’ en ‘Doorstromingsprogramma’ behalve die in het kader van de ‘Sine’s’.
- De onmiddellijke afschaffing van de doelgroepvermindering ‘Gesubsidieerde contractuelen PPO’ (2017) en de uitdoving van de doelgroepverminderingen ‘Gesubsidieerde contractuelen RSZ’ en ‘Artikel 60’.
- De geleidelijke versterking van de doelgroepvermindering ‘Ouderen’ en de omzetting van de doelgroep ‘Jongeren’ in de nieuwe doelgroepvermindering ‘Laaggeschoolde jongeren’.

c. Waals Gewest

Het Waalse beleid richt zich sinds het derde kwartaal 2017 (overgangperiode tot midden 2020) geleidelijk naar doelgroepverminderingen voor oudere werknemers en activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen en jonge laaggeschoolden ten koste van de meeste andere doelgroepverminderingen. Uitgangspunt van onze berekeningen waren o.a. de budgetten op kruissnelheid voor de nieuwe maatregelen of voor de versterking en/of hervorming van de oude maatregelen.²⁰

We hielden rekening met:

- de uitdoving van een aantal doelgroepverminderingen (‘Herstructureren’, ‘Langdurig werkzoekenden’, ‘Mentors’, ‘Huisbedienden’, ‘Jonge werknemers’).
- de vervanging van de activeringen in het kader van ‘Activa’ en ‘Doorstromingsprogramma’ door een ruimere activeringsmaatregel.

---

¹⁹ Extrapolaties van de ex ante berekeningen voor 2015 in Rapport 11337 (‘Herinvoering van de degressiviteit van de minimumlonen van min-21-jarigen’, oktober 2016 – in opdracht van het kabinet ‘Economische Zaken’ van de federale regering) en door ons opgenomen in de algemene loonsubsidie.

²⁰ Parlement Wallon, Document 698 (2016-2017) – n°1, *Projet de décret relatif aux aides à l’emploi à destination des groupes-cibles*, 16 december 2016, p.51.

- strengere leeftijdsvoorwaarden voor de doelgroepvermindering ‘ouderen’.

We hielden geen rekening met:

- de verstrengde voorwaarden voor toegang tot de ‘Prime à l’emploi’ (sinds 2016).
- hervormingen m.b.t. de ‘Beschutte werkplaatsen’, ‘Artikel 60’ en ‘SESAM’ (vanaf 2017).

d. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De gelijkschakeling van de forfaitaire werkgeversbijdragevermindering ‘ouderen’ voor de betrokken leeftijdsgroepen vanaf het tweede kwartaal van 2018 en de verenging van het toepassingsgebied van de doelgroepvermindering voor de ouderen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vanaf het vierde kwartaal van 2016 naar 55 jaar en ouder en nogmaals vanaf het tweede kwartaal van 2018 naar 57 jaar en ouder.

De afschaffing van de andere doelgroepverminderingen en de vervanging ervan door activeringen.

e. Duitse Gemeenschap

De doelgroepverminderingen ‘Gesubsidieerde contractuelen PPO’ en ‘Gesubsidieerde contractuelen RSZ’ werden stopgezet in 2018.

f. Dienstencheques

De loonsubsidies en de fiscale uitgaven in het kader van de dienstencheques in 2018 zijn gebaseerd op het volume terugbetaalde dienstencheques in elk gewest. Vanaf 2019 bepaalt de groeivoet van de consumptie van huishoudelijke diensten – in elk gewest bij hypothese gelijk aan de nationale groeivoet – het aantal gepresteerde uren. De relatieve prijs van dienstencheques t.o.v. zwartwerk voor de consumptie, na verrekening van het fiscaal voordeel, en een trend bepalen in elk gewest het aandeel van de dienstencheques in de regionale arbeidsvolumes.

2.3.2. Brutolonen, arbeidskosten en de loonwet van 2017

De brutolonen vóór indexering in 2018 (groei met 0,5 %) zijn gebaseerd op voorlopige observaties. De loonevolutie in 2019-2020 (0,3 % resp. 0,5 %) weerspiegelt de maximale marge voor loonstijgingen (0,8 % voor de twee jaren samen) zoals gerapporteerd door de CRB (2019) in het technisch verslag m.b.t. de loonkostenontwikkeling.

Bij gebrek aan vooruitzichten m.b.t. de buitenlandse lonen is de evolutie van de arbeidskosten – en daarvan afgeleid de brutolonen – in 2021-2024, gebaseerd op traditionele determinanten (productiviteit, werkloosheidsgraad, fiscaliteit) uit de economische theorie. De groei van de nominale productiviteit en de daling van de werkloosheidsgraad zijn de belangrijkste bronnen van de brutoloonstijgingen. Ook het inerte karakter van de loonvorming en in mindere mate de gedeeltelijke recuperatie van werkgeversbijdrageverminderingen dragen tijdelijk bij aan de brutoloonstijgingen.

Die modeltheoretische loonkostenstijgingen voor 2021-2024 worden naar beneden aangepast met een correctie die opgelegd wordt door de loonwet van 2017. De marge voor loononderhandelingen wordt verminderd met dat deel van het taxshiftbudget voor algemene werkgeversbijdrageverminderingen dat de algemene werkgeversbijdrageverminderingen van het 'Pact 2016' overschrijdt. Gegeven de vooruitzichten voor de gezondheidsindex en de werkgeversbijdrage- en loonsubsidievoeten en het verschil tussen de budgetten 'Taxshift' en 'Pact 2016' werd de groeivoet van de brutolonen vóór indexering naar beneden gecorrigeerd met 0,04 procentpunt in 2021 en vervolgens met jaarlijks 0,03 procentpunt vanaf 2022.

2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën

2.4.1. Inleiding

Net zoals het macro-economische kader wordt de projectie van de overheidsfinanciën strikt voorgesteld overeenkomstig de ESR-definitie. Dat impliceert onder meer dat alle in het kader van de staatshervorming overgedragen bevoegdheden, ook de bevoegdheden die door Entiteit I worden beheerd voor rekening van de gemeenschappen en gewesten (bv. de sociaalbijdrageverminderingen voor de doelgroepen), worden verrekend in de rekening van de deelsector van de gemeenschappen en gewesten. De aan de gemeenschappen en de gewesten uitgekeerde dotaties worden dus verrekend in brutotermen (d.w.z. niet verminderd voor de bevoegdheden die door Entiteit I worden beheerd). De werkingskosten van FAMIFED worden echter verrekend in de sociale zekerheid en gefinancierd door overdrachten van de gefedereerde entiteiten. Hieraan komt een einde in 2019 voor de Vlaamse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap en het Waals Gewest en in 2020 voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. De regionale personenbelasting wordt verrekend volgens de inkohieringen (en niet volgens de aan de gewesten uitgekeerde thesaurievoorschotten). De correctie – in overeenstemming met de BFW – van de te veel betaalde bedragen aan regionale personenbelasting aan de gewesten in 2015-2017 wordt volledig verrekend in 2018.

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid. Dat betekent dat ze rekening houdt met de bestaande wettelijke bepalingen en de beslissingen die gekend waren door het FPB op 31 januari 2019 (meer specifiek die opgenomen in de begrotingen 2019 van de verschillende beleidsniveaus en de aangekondigde maatregelen op middellange termijn die voldoende nauwkeurig gespecificeerd zijn), met de endogene dynamiek van de ontvangsten- en uitgavenposten die niet gestuurd worden door wettelijke bepalingen, en, indien nodig, met de voortzetting van trends voor de louter discretionaire uitgaven.

De federale overheid, waarvan de regering ontslagnemend is, is momenteel onderworpen aan het systeem van de voorlopige twaalfden bij gebrek aan een stemming over de initiële begroting 2019 die werd opgesteld in het najaar van 2018 en een eventuele alternatieve begroting 2019 in lopende zaken. Tegen deze achtergrond gaat de projectie uit van de volgende algemene beginselen.

- De door de wet vastgestelde uitgaven, zoals de overdrachten van de BFW, de alternatieve financiering van de sociale zekerheid en de overdrachten aan de EU evolueren zoals voorzien in de begroting, aangezien die uitgaven per definitie niet onder het systeem van de voorlopige twaalfden vallen;

- De procedures op het gebied van de wetgevende activiteiten lijken momenteel normaal te worden voortgezet. We blijven dus rekening houden met de maatregelen die zijn beslist in het kader van de niet-gestemde begroting 2019, voor zover ze voldoende concreet zijn en de modaliteiten ervan gedefinieerd zijn.
- De uitgaven voor de rechten van de begunstigden (IGO, tegemoetkomingen voor personen met een handicap, OCMW-dotaties voor het leefloon) of ingegeven door noodzaak (asielbeleid – waar grote volume-effecten worden waargenomen – en versterking van de veiligheid) worden gerealiseerd. De onderliggende hypothese is dat de regering de flexibiliteit gebruikt waarover ze beschikt in het kader van de voorlopige twaalfden om in de behoeften te voorzien (gebruik van provisionele kredieten, variatie van de bestedingsgraad voor kredieten of de afwijkingen die ter stemming aan het parlement worden voorgelegd).
- De uitgaven waarover voorafgaand is gestemd en waarvoor een meerjarenprogramma beschikbaar is (investeringen van Defensie en de investeringssteun voor de finalisering van het GEN) evolueren in het voorziene tempo volgens dezelfde hypothese als in het vorige punt;
- De overige uitgaven, die in de niet-gestemde initiële begroting 2019 relatief stabiel zouden blijven, of dalen, zijn niet gebonden aan het systeem van provisoire kredieten. Ze evolueren dus overeenkomstig de initiële begroting 2019, ook wanneer die in besparingsmaatregelen voorziet.

Samengevat kan worden gesteld dat de projectie voor 2019 voor de federale overheid niet verschilt van een projectie onder normale omstandigheden. Er is uiteraard meer onzekerheid.

2.4.2. Fiscale ontvangsten

a. Raming 2018

De raming van de fiscale ontvangsten van 2018 is gebaseerd op de gegevens waarover het FPB beschikte op 31 januari 2019. De door de federale overheid geïnde belastingen voor eigen rekening en voor rekening van andere entiteiten, omvatten de ontvangsten tot en met december 2018 en de thesaurieramingen van de FOD Financiën voor de ontbrekende waarnemingsmaanden (1 à 2 maanden naargelang van de categorie om de ontvangsten op te stellen volgens de ESR-definitie). De thesaurieramingen met betrekking tot de opcentiemen op de personenbelasting van de lagere overheid zijn ons niet gecommuniceerd. We beschikken ook niet over thesaurievooruitzichten voor de opcentiemen op de onroerende voorheffing van de lagere overheid (onder meer de opcentiemen die worden geïnd door Vlaanderen en Brussel). Aangezien de belastingen waarvoor twee waarnemingsmaanden ontbreken belastingen zijn die worden geïnd door middel van kohieren, dus dat de maandelijkse ontvangsten van die belastingen zeer volatiel kunnen zijn omdat ze afhankelijk zijn van het administratief tempo en dat voor de personenbelasting de jaarlijkse ontvangsten van de kohieren en de opcentiemen relatief geconcentreerd zijn in die ontbrekende maanden, zijn de ramingen voor 2018 die zijn opgenomen in deze vooruitzichten onder voorbehoud.

b. Projectie vanaf 2019

De vooruitzichten van de fiscale ontvangsten vanaf 2019 houden rekening met het macro-economische kader, met de op de verschillende beleidsniveaus besliste fiscale maatregelen voor 2019 en met de maatregelen die met voldoende nauwkeurigheid voor de middellange termijn werden aangekondigd. Wanneer dat mogelijk is, wordt de impact gegenereerd op basis van de FPB-modellen; wanneer dat niet mogelijk is, wordt de impact overgenomen uit begrotingsdocumenten.

Dit zijn de belangrijkste discretionaire maatregelen waarmee vanaf 2019 rekening wordt gehouden:

- Personenbelasting: de maatregelen van de ‘taxshift II’ van 2015 voor de aanslagjaren 2019 en 2020 worden in rekening genomen, alsook de vroegere maatregelen die een impact kunnen hebben op de kohieren van 2019 of zelfs later (zoals de beperking van de fiscale voordelen bij een minimale verblijfsduur, forfaitaire beroepskosten van zelfstandigen, aftrek van kinderopvangkosten voor alleenstaande laagverloonde werknemers). Wanneer een maatregel ter verlaging van de personenbelasting wordt toegepast via de bedrijfsvoorheffing, wegen de totale budgettaire kosten ervan het eerste jaar op de federale overheid. De gemeenten en de gewesten voelen pas de jaren daarop de impact via de opcentiemen volgens het inkohieringstempo. Het geraamde inkohieringstempo voor 2018 wordt constant gehouden in de projectie. Dat impliceert dat de ontvangsten van de opcentiemen van de verschillende beleidsniveaus 100 % bedragen van een volledig aanslagjaar vanaf 2019 (tegenover 102 % in 2018, waarbij evenwel verschillen bestaan tussen de gewesten²¹). Aan de niet-indexering van bepaalde fiscale uitgaven vanaf het aanslagjaar 2015 komt een einde in het aanslagjaar 2019.
- Overige belastingen op het inkomen en het vermogen van huishoudens: de veronderstelde impact van de vrijstelling in 2019 van de eerste dividendschijf (uitgebreid in 2020) wordt in aanmerking genomen. Het rendement van de taks op de effectenrekeningen zou sterk dalen in 2019.
- Vennootschapsbelasting: na de sterke stijging van de ontvangsten in 2017 en 2018 in een context van hogere boetes voor ontbrekende of onvoldoende voorafbetalingen, gaat de projectie ervan uit dat de impliciete macro-economische aanslagvoet op middellange termijn terugkeert naar de niveaus van vóór 2017. De hervorming van 2017 wordt verondersteld budgettair neutraal te zijn op middellange termijn. De impact van de invoering van een vrijgestelde voorziening voor sociaal passief over vijf jaar wordt in aanmerking genomen.
- Productgebonden belastingen: er is geen klijksysteem meer voor brandstoffen voor wegvervoer na 2018, maar een vol jaar effect in 2019; de accijnzen op tabaksproducten worden nogmaals verhoogd in 2019. Voor de btw wordt de veronderstelde impact van de invoering in 2019 van een facultatieve regeling voor de huurprijzen in aanmerking genomen.
- Fiscale regularisatie: de hypothese van opbrengsten op middellange termijn is overgenomen van het rapport van het monitoringcomité van juli 2018.
- Vermogensheffingen: aan de vervroegde inning van de belasting op pensioensparen – die sinds 2015 aan de gang is – komt een einde in 2020.

---

²¹ Het inkohieringstempo zou licht versnellen in 2018 voor de opcentiemen op de personenbelasting in Wallonië en Brussel, maar niet in Vlaanderen.

- Fraudebestrijding en gelijkaardige maatregelen (betere inning, sectorale controles, enz.): de maatregelen op dat gebied geven geen aanleiding tot de verrekening van exogene schommelingen in onze projecties. De impliciete macro-economische aanslagvoet van de verschillende categorieën van de verplichte heffingen wordt verondersteld constant te zijn in de middellangetermijnprojectie bij ongewijzigd beleid (uitgezonderd eventuele progressiviteitseffecten). De onderliggende hypothese is dat de inspanningen op het vlak van fiscale fraudebestrijding worden voortgezet zoals in de voorgaande jaren en dat die inspanningen voldoende zullen zijn om de inspanningen voor fraude en belastingontduiking te compenseren.

De discretionaire maatregelen die vanaf 2019 verrekend worden met betrekking tot de eigen ontvangsten van de gewesten en de lagere overheid worden in de volgende paragrafen vermeld.

2.4.3. Personeelsuitgaven

De groei van de overheidslonen is afhankelijk van de loonindexering, de evolutie van de werkgelegenheid, de loonherwaarderingsbeslissingen in het kader van de ondertekende sectorale akkoorden, een loondrift en de groei van de effectieve werkgeversbijdragen.

De meest recente loonindexering vond plaats in oktober 2018 en de volgende indexering zou plaatsvinden in januari 2020.

Voor de werkgelegenheid bij de administratie in de federale overheid en de socialezekerheidsinstellingen wordt er rekening gehouden met een personeelsvermindering van 2 % (in jaargemiddelden) tot 2019²². Voor de gefedereerde entiteiten integreert de projectie van de werkgelegenheid de besliste besparingsmaatregelen tot 2019 en de overheveling van het FAMIFED-personeel en de overige primaire kinderbijslagkassen (van de deelsector van de sociale zekerheid naar de Vlaamse Gemeenschap, het Waals Gewest en de Duitstalige Gemeenschap in 2019 en naar de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie in 2020). Na 2019 en bij het uitblijven van besparingsmaatregelen wordt de werkgelegenheid in de administratie constant gehouden in voltijdse equivalenten (zonder overheveling van FAMIFED en de overige primaire kinderbijslagkassen). In de administratie van de lagere overheid wordt de werkgelegenheid constant gehouden in voltijdse equivalenten over de volledige projectieperiode.

De werkgelegenheid in het onderwijs (gemeenschappen en lagere overheid) evolueert in functie van de schoolgaande bevolking van elke gemeenschap en houdt rekening met de maatregelen verbonden aan het 'Pacte pour un enseignement d'excellence' (beslist in 2017) in de Franse Gemeenschap. Bij Defensie (federale overheid) blijft de werkgelegenheid dalen tot 2024 naar aanleiding van het 'Strategisch Plan voor Defensie'.

Over de volledige projectieperiode wordt rekening gehouden met een hypothese van een daling van de gemiddelde arbeidsduur. Daardoor ligt de groei van de werkgelegenheid (in personen) bij de overheid 0,1 % hoger dan de groei in voltijdse equivalenten in jaargemiddelden.

²² De lineaire besparingsmaatregel over de personeelskredieten in de administratie voor de jaren 2015 tot 2019 – die in oktober 2014 werd beslist door de federale regering – wordt in 2019 behouden in de projectie.

De projectie houdt rekening met de loonherwaarderingen in het kader van het sectorale onderwijsakkoord van de Vlaamse Gemeenschap dat in maart 2018 is ondertekend (lineaire stijging van de lonen) en in het sectorale onderwijsakkoord van de Franse Gemeenschap dat in oktober 2015 is ondertekend (hervorming van de titels en functies).

Voor de Franse Gemeenschap werd geen rekening gehouden met de impact op het aantal leerkrachten van de overgang van 3 naar 4 studiejaar van de initiële lerarenopleiding kleuter-, basis- en lager secundair onderwijs, noch met de mogelijke daaropvolgende herwaardering van de overeenstemmende barema's vanaf 2023.

De loondrift stemt overeen met de loonschommelingen die gepaard gaan met de evolutie van het kwalificatieniveau en de veranderingen in de leeftijdsstructuur van de personeelsleden, gezien de loonsverhogingen door baremaverhogingen, anciënniteitspremies en bevorderingen. Die loondrift wordt geprojecteerd volgens het type activiteit (administratie, onderwijs en Defensie), en wordt in jaargemiddelden geraamd op 0,4 % in de administratie, op 0,1 % in het onderwijs en op 1,0 % bij Defensie.

De stijging van de effectieve werkgeversbijdragen is te wijten aan de bijdragen die worden betaald aan de sociale zekerheid in het kader van de financiering van de pensioenen van de statutaire personeelsleden, namelijk: de bijdragen die door de federale overheid, de sociale zekerheid en de gefedereerde entiteiten worden betaald aan de 'pool van de parastatalen', de bijdragen die door de lagere overheid worden betaald aan het 'gesolidariseerd pensioenfonds van de lagere overheid' en de responsabiliseringsbijdragen die door de gefedereerde entiteiten worden betaald vanaf 2021²³.

2.4.4. Primaire uitgaven van de federale overheid

De primaire uitgaven van de federale overheid voor 2018 (zonder de personeelsuitgaven) zijn hoofdzakelijk²⁴ gebaseerd op de aangepaste begroting. Ze houden rekening met de beslissingen die zijn genomen op de Ministerraad van 26 juli 2018 en zijn coherent met de doelstelling van onderbenutting die is aangekondigd voor 2018 op het niveau van de ministeriële kabinetten als te consolideren instellingen. Er worden correcties aangebracht aan de budgettaire gegevens met het oog op de overeenstemming met de ESR2010-boekhouding (consolidering van bepaalde instellingen, verschuivingen tussen bepaalde uitgaven, enz.).

In 2019 interpreteert de projectie de situatie in lopende zaken volgens de beginselen die aan het begin van dit deel zijn opgesomd.

Vanaf 2019 en op middellange termijn houdt de projectie rekening met de volgende elementen:

- De investeringen in de vervanging van uitrusting van Defensie, bestaande uit verbintenissen uit het verleden (voornamelijk A400M-vliegtuigen), dringende investeringen en geplande investeringen in

²³ Tot 2020 worden de responsabiliseringsbijdragen voor pensioenen in mindering gebracht op de dotaties van de BFW.

²⁴ Er wordt evenwel rekening gehouden met de geactualiseerde gegevens over de aangepaste begroting voor de investeringen van Defensie in grote uitrusting en voor bepaalde overheidsinstellingen (Fedasil, Enabel, NIRAF en de Regie der Gebouwen).

het kader van de strategische visie. De investeringen worden conform het ESR verrekend op het moment dat het materieel wordt geleverd²⁵;

- De bijdragen die zijn toegekend aan de NMBS en Infrabel ter voltooiing van de GEN-werkzaamheden en de uitbreidingswerkzaamheden van de spoorcapaciteit, die zijn opgenomen in de investeringsbijdragen aan de ondernemingen (kapitaaloverdrachten)²⁶.
- Een stijging van de BNI-bijdrage in 2021 door het wegvallen van de bijdrage van het Verenigd Koninkrijk als gevolg van de brexit.
- De geleidelijke externalisering van een reeks diensten die voorheen werden verzekerd door de personeelsleden van Defensie (outsourcing), aangezien die laatste structureel werd afgebouwd tijdens de afgelopen jaren. Dat fenomeen vertaalt zich in een verschuiving van de uitgaven voor bezoldigingen naar de aankoop van goederen en diensten;
- Op het gebied van sociale bijstand, de herwaarderingsmaatregelen die worden vermeld in de notificaties van de Ministerraad van 30 maart en 25 mei 2018, de welvaartsenveloppe voor 2019-2020, berekend volgens de in het Generatiepact voorziene parameters en in overeenstemming met de beslissingen die zijn genomen tijdens de initiële begroting van 2019.

De evolutie van de overige primaire uitgaven van de federale overheid is algemeen genomen gebaseerd op de meerjarenprojecties per basisallocatie uit de parlementaire documenten bij de initiële begroting. Na die projecties zijn ze gebaseerd op een hypothese van stabiliteit in reële termen²⁷.

2.4.5. Niet-fiscale ontvangsten van de federale overheid

De niet-fiscale ontvangsten zijn gebaseerd op de waarschijnlijke ontvangsten in 2018 en de initiële ontvangsten in 2019, zoals gepubliceerd in de initiële (niet-gestemde) begroting 2019. Er worden ook correcties aangebracht aan de budgettaire gegevens met het oog op de overeenstemming met de ESR2010-boekhouding. Die hebben onder meer betrekking op de ontvangsten van de met de overheidsadministratie geconsolideerde instellingen en de overdrachten van de ondernemingen in verband met de overname van de pensioenverplichtingen van bepaalde overheidsbedrijven door de federale overheid.

Op middellange termijn wordt het leeuwendeel van de niet-fiscale ontvangsten stabiel verondersteld in reële termen. Van de categorieën die afwijken van deze hypothese vallen vooral bepaalde inkomens uit vermogen op die worden geïndexeerd op de nominale groei en de door de EU betaalde inningskosten (verkoop van goederen en diensten in ESR) die worden geïndexeerd op de douanerechten.

²⁵ De uitgaven worden geraamd aan de hand van de gegevens over de toekomstige leveringen van militair materieel die in december 2018 beschikbaar waren.

²⁶ Om coherent te blijven met de observaties, die Infrabel nog niet opnemen in de overheidsperimeter.

²⁷ De projectie van de te consolideren instellingen (ION, SACA en gelijkgestelde organisaties) die zijn opgenomen in de economische hergroepering van de federale overheid is ook gebaseerd op de meerjarige budgettaire gegevens wanneer die beschikbaar zijn, en zoniet op eigen ramingen die zijn gebaseerd op de evolutie van de dotaties conform de begroting.

De volgende elementen hebben een impact op de niet-fiscale ontvangsten:

- De inkomensoverdrachten, die in ESR de geldboetes voor veroordelingen omvatten (waaronder de boetes voor verkeersovertredingen), houden rekening met de stijging van het rendement van het Crossborder-project²⁸ in 2019, zoals voorzien in de initiële begroting 2019.
- Het inkomen uit vermogen houdt onder meer rekening met het interimdividend van Belfius in 2018 en de daaropvolgende jaren;
- De overdrachten van de ondernemingen dalen sterk in 2020 en 2021 als gevolg van de volledige uitputting in 2021 van de in het ESR verrekende ontvangst in verband met de jaarlijkse pensioenuitgaven van bepaalde overheidsbedrijven en die rekening houden met de uitputting van het bedrag dat aanvankelijk (in 2003 en 2004) werd uitgekeerd door de betrokken overheidsbedrijven.

2.4.6. Rentelasten

De evolutie van de rentelasten is afhankelijk van de marktrente en de totale schuld. De variaties in die laatste vloeien voort uit het vorderingensaldo en de verrichtingen buiten het vorderingensaldo. De rentelasten blijven dalen in het begin van de projectieperiode, stabiliseren zich vervolgens en stijgen licht aan het einde van de periode door de stijgende rentevoeten.

2.4.7. Sociale zekerheid

a. Maatregelen en herzieningen

De projectie houdt op het gebied van sociale zekerheid rekening met een aantal maatregelen en herzieningen die worden uiteengezet in de notificaties van juli 2018 en de Algemene Toelichting bij de Begroting van oktober 2018:

- De verstrenging van de toegang tot het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage (minimumleeftijd van 59 jaar vanaf 1/1/2019 en 60 jaar vanaf 1/1/2020 voor de ondernemingen in herstructurering of in moeilijkheden; minimumloopbaan van 41 jaar vanaf 1/1/2019 om toegang te krijgen tot het SWT op basis van CAO 17).
- De verstrenging van de toegang tot tijdskrediet aan het einde van de loopbaan (minimumleeftijd van 60 jaar vanaf 1/1/2019) en verlenging van de maximale duur van het tijdskrediet met motief opleiding in een knelpuntberoep (48 maanden in plaats van 36 maanden vanaf 1/1/2019).
- De stijging van de compensatiebijdrage van de farmaceutische industrie in 2018 en 2019.
- Op het gebied van de gezondheidszorg worden de volgende besparingsmaatregelen in aanmerking genomen: toepassing per kwartaal van de besparingsmaatregel ‘oude geneesmiddelen’, uitbreiding met 90 % van de facturatie van de ziekenhuizen, beperking van de terugbetaling die overeenstemt met de definitie ‘goedkoopste’ voorschrift voor vergelijkbare verpakkingsgroottes, de hervorming van de dringende geneeskundige hulpverlening.

---

²⁸ Stijging en betere inning van boetes van Europese bestuurders die verkeersovertredingen hebben begaan op het Belgische grondgebied.

De projectie houdt geen rekening met de volgende maatregelen en herzieningen waarvan de modaliteiten niet voldoende gedetailleerd zijn of waarvan het rendement niet gegarandeerd is:

- Het rendement van de fraudebestrijding.
- De responsabiliseringsmaatregel werkgevers.
- De maatregel ‘herinschakelingsjobs’.
- Het veronderstelde rendement van de jobsdeal door de regering op het gebied van de bijdragen en uitkeringen voor werkloosheid.
- De technische correcties die zijn opgenomen in de pensioensector.
- De herwaarderingen van de maatregelen inzake gezondheidszorg (prijsverminderingen die niet in rekening worden gebracht), de herraming van de uitgaven voor farmaceutische specialiteiten, de niet-gedefinieerde maatregelen in de sector van geneesmiddelen.

b. Subsidies en evenwichtsdotatie

Ter herinnering, de projectie omvat de bepalingen van de wet van 18 april 2017 houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid (vanaf 2017). Wat de klassieke rijkstoelage betreft, werd in de projectie geen rekening gehouden met een vergrijzingscoëfficiënt (die bij koninklijk besluit zal moeten worden bepaald).

Naar aanleiding van de beslissing die is genomen op de ministerraad van 27 december 2018 omvat de projectie voor 2019 een evenwichtsdotatie van 1396,8 miljoen euro voor de werknemersregeling en een nuldotatie voor de zelfstandigenregeling. In de projectie wordt de evenwichtsdotatie (zowel voor de werknemersregeling als de zelfstandigenregeling) constant gehouden in reële termen. De evolutie ervan is a priori onbepaald omdat ze voortaan afhangt van een beoordeling van de responsabiliseringscriteria. Het is niet aan het FPB om daar een uitspraak over te doen in het kader van de projectie.

c. Welvaartsenveloppes

Aangezien de herverdeling van de welvaartsenveloppe voor 2019-2020 nog niet is beslist, omvat de projectie de theoretische enveloppe (d.w.z. vastgesteld volgens de parameters waarin het Generatiepact voorziet). Die enveloppe is verdeeld onder de verschillende takken van de sociale zekerheid door de parameters toe te passen op die takken. De enveloppe wordt verlaagd met 80 miljoen euro als gevolg van de invoering van de socialebijstandsmaatregelen.

d. Overheidspensioenen

Voor de pensioenen van de overheidssector omvat de projectie de realisaties van 2018 van de FOD Ambtenarenzaken. De projectie houdt ook rekening met de initiële begroting 2019 en de meerjarenprojecties 2020-2021 zonder de volgende maatregelen (waarvoor het voorafgaande sociaal overleg niet is geslaagd): de hervorming van het ziektepensioen, de erkenning van de beroepszwaarte (zware beroepen), de afschaffing van de preferentiële tantièmes en de herwaarderingscoëfficiënten, alsook de her-

vorming van de preferentiële regimes (militairen en het rijdend personeel van de NMBS). Wat de verrekende maatregelen betreft, gaat het onder meer om de verhoging van de leeftijd voor vervroegd pensioen naar 63 jaar in 2018 en van de loopbaanvoorwaarde naar 42 jaar in 2019 (behalve de uitzonderingen voor lange loopbanen) en de geleidelijke afschaffing van de diplomabonificatie in de berekening van de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen, de regularisatie van de studieperiodes en de vermindering van de solidariteitsbijdrage.

e. Gezondheidszorg

Het bedrag aan uitkeringen dat in aanmerking is genomen voor 2018 en 2019 omvat de budgettaire doelstelling van elk jaar gecorrigeerd voor de overschrijding die door het Monitoringcomité van juli 2018 is geraamd en de impact van de gekozen maatregelen (zie boven). Het gekozen bedrag omvat – volgens het boekhoudkundige ESR-stelsel van de nationale rekeningen – de budgettaire correcties, de correctie voor de dubbeltelling van de uitgaven inzake internationale conventies en de verrekening van de uitkeringen voor de regeling van de zeelieden en het Fonds voor de Medische Ongevallen. Het bedraagt 25 480,4 miljoen euro in 2018 en 26 721,9 miljoen euro in 2019.

Vanaf 2020 worden de reële uitgaven voor geneeskundige zorg geprojecteerd op basis van econometrische modellen. Voor de acute zorg is voor de eerste keer gebruik gemaakt van het nieuwe model PROMES. De langdurige zorg wordt nog grotendeels gemodelleerd met een macro-economisch tijdreeksmodel. De reële groei van de totale uitgaven aan geneeskundige zorg is in deze projectie licht hoger dan de raming van vorig jaar maar is nog steeds beduidend lager dan het historisch gemiddelde. Globaal resulteert de projectie in een gemiddelde reële groei van 2,5 % per jaar over de periode 2020-2024.

2.4.8. Gemeenschappen en Gewesten

a. Algemeen

De ontvangsten en uitgaven van de deelsector van de gemeenschappen en gewesten zijn voor 2018 gebaseerd op de begrotingen 2018 en enkele voorlopige realisaties. Voor 2019 houdt de projectie rekening met de initiële begrotingen 2019 van de verschillende deeltentiteiten. De evolutie van de uitgaven op middellange termijn (met uitzondering van de lonen, de sociale uitgaven en de loonsubsidies) is gebaseerd op een hypothese van ongewijzigd beleid, wat zich vertaalt in het doortrekken van de geobserveerde trends van de recentste begrotingen, en houdt indien beschikbaar rekening met de meerjarenramingen.

Op het niveau van de werkingskosten wordt er rekening gehouden met de overname van de rol van het RIZIV door de verschillende deelgebieden (Vlaamse Gemeenschap, Waals Gewest, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Duitstalige Gemeenschap) vanaf 1 januari 2019. De Vlaamse Gemeenschap, het Waals Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie staan nu in voor de betaling van werkingssubsidies aan mutualiteiten en zorgkassen. Die werkingssubsidies worden in de projectie geboekt als aankopen van goederen en diensten. In de Duitstalige Gemeenschap worden evenwel geen werkingssubsidies uitgekeerd aangezien de overheidsdiensten er zelf het beheer van de overgehevelde bevoegdheden volledig hebben overgenomen met hogere personeelsuitgaven als gevolg.

Voor het geheel van de gemeenschappen en gewesten, houdt de projectie rekening met de volgende elementen:

- Bijzondere financieringswet:
  - doordat de factor ‘regionale fiscale autonomie’ en het bedrag van de geregionaliseerde fiscale uitgaven tijdens de overgangperiode werden overschat, dalen de overdrachten met 1,6 miljard euro in 2018 (0,36 % van het bbp).
  - De nieuwe demografische vooruitzichten leiden tot een zwakkere groei van bepaalde dotaties (vooral de btw-dotaties en de kinderbijslag) als gevolg van de daling van het geboortecijfer.
- Versnelling van het inkohieringstempo van de personenbelasting in Wallonië en Brussel (zie sectie 2.4.2.).
- De ontvangsten uit de veiling van de broeikasgasemissierechten stijgen licht in 2018 en aanzienlijk in 2019 als gevolg van de hogere prijzen van de emissierechten.

b. Vlaamse Gemeenschap

Naast de begrotingen 2018 en 2019, integreert de projectie voor de Vlaamse Gemeenschap de voorlopige realisaties 2018 op basis van het monitoringrapport van de begroting 2018 (van 21 december 2018). Er wordt ook rekening gehouden met de meerjarenraming 2019-2024 (van november 2018), voornamelijk voor de uitgaven en in zoverre de ramingen kunnen toegewezen worden aan welbepaalde ESR-uitgavencategorieën.

In wat volgt worden de belangrijkste elementen belicht.

- *Op fiscaal vlak* houdt de projectie rekening met de volgende elementen:
  - De Vlaamse fiscale regularisatie (75 miljoen in 2018, 75 miljoen in 2019 en 2020, 37,5 miljoen in 2021).
  - De afschaffing van de belastingvermindering voor dakisolatie vanaf het aanslagjaar 2019 (43 miljoen).
  - De hervorming van de registratierechten, die budgetneutraal wordt verondersteld in de Vlaamse begroting.
  - De hervorming van de erfbelasting (o.a. nieuw en lager tarief voor erfenissen in zijlijn), waardoor de inkomsten dalen met 98 miljoen in 2019 en 118 miljoen vanaf 2020.
  - Vanaf 1 januari 2019 staat Vlaanderen in voor de bepaling, heffing en inning van de belasting op automatische ontspanningstoestellen en de belasting op spelen en weddenschappen. De projectie houdt geen rekening met eventuele hervormingen.
- Op het niveau van de *sociale uitgaven* wordt rekening gehouden met de hervorming van de Vlaamse kinderbijslag in 2019. Daarnaast integreert de projectie een recurrente meeruitgave van 200 miljoen aan uitgaven voor welzijn, voornamelijk voor gehandicaptenzorg, kinderopvang, jongerenwelzijn en woonzorgcentra.

- Op het gebied van de *loonsubsidies* houdt de projectie rekening met de hervorming van het doelgroepenbeleid, ingezet in 2016 en in 2019 verder versterkt voor de oudere en jonge werknemers, zie sectie 2.3.1.
- Wat betreft de *investeringsuitgaven* houdt de projectie naast de recurrente investeringen in mobiliteit en openbare werken rekening met het investeringsproject Oosterweel (realisatie van 6,3 miljoen euro in 2018, voorziene uitgave van 134,8 miljoen in 2019, die oploopt tot 650 miljoen euro in 2024). De investeringen voor de scholenbouw in het kader van ‘Scholen van Morgen’ (33 miljoen in 2019) en de intensivering van dat programma (respectievelijk 59,4 miljoen euro en 51,3 miljoen euro aan bijkomende investeringen in 2020 en 2021 ten opzichte van 2019) zijn ook in rekening gebracht. De projectie integreert ook de ramingen voor de investeringen in de nieuwe gebouwen voor de VRT en de kapitaaloverdracht van het Vlaams Gewest aan Nederland in het kader van de aanleg van de Sluis Terneuzen.
- Wat de *ziekenhuisinfrastructuur* betreft, integreert de projectie de desbetreffende uitgavenraming van de initiële begroting 2019 en de meerjarenraming 2019-2024.
- Voor de *uitgaven aan de lagere overheid* wordt in 2019 rekening gehouden met de weerslag van de eenmalige schuldovername van Vlaamse gemeenten in 2018 (95,3 miljoen euro) in het kader van het decreet van de Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten van 24 juni 2016. De projectie integreert ook de overdrachten aan de lagere overheid voor de aanleg van gemeentelijke rioleringen en de bouw van waterzuiveringsinstallaties, die tegen 2024 zouden stijgen met 46,9 miljoen.
- De projectie houdt bovendien ook rekening met de recurrente meeruitgaven aan onderzoek en ontwikkeling ten belope van 280 miljoen uit de initiële begroting 2019 en eenmalige impulsen zoals de aankoop van groene bussen (9 miljoen), de invoering van een Vlaamse sloop- en heropbouwkorting (15 miljoen) en extra werkingsmiddelen voor kleuter- en lager onderwijs (20 miljoen).

c. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De projectie is gebaseerd op de begrotingen 2018 en 2019 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er is geen meerjarenraming van de uitgaven en inkomsten beschikbaar.

- Op *fiscaal vlak* integreert de projectie de bijkomende impact in 2019 van de opheffing woonbonus, van de algemene verlaging van 0,5 % van de personenbelasting. Wat de inkomsten uit fiscale regularisatie betreft, wordt verondersteld dat deze evolueren overeenkomstig de ontvangsten van de federale overheid (21 miljoen in 2018, 30 miljoen in 2019 en 20 miljoen in 2020).
- Op het vlak van de *loonsubsidies* integreert de projectie de hervorming van het doelgroepenbeleid, ingezet in 2017, zie sectie 2.3.1.
- Op het niveau van de *investeringsuitgaven* integreert de projectie de uitgaven voor grote investeringsprojecten zoals de renovatie van tunnels (92 miljoen euro in 2019), de investeringen in de veiligheid in wegtunnels en viaducten (71 miljoen euro in 2019), de ombouw en uitbreiding van metro en premetro (244 miljoen in 2019) en de overige investeringen in veiligheid (53 miljoen euro per jaar, voor o.a. de bouw van een crisiscentrum). Deze bedragen worden doorgetrokken op middellange termijn,

bij gebrek aan een meerjarenraming. Verder wordt er voor 2019 nog rekening gehouden met bijkomende grondaankopen in het kader van het project Mediapark (15 miljoen) en met de uitgestelde verkoop van een deel van het CCN-gebouw (29 miljoen euro).

d. Waals Gewest

- De projectie neemt bepaalde elementen op van de meerjarenprojectie in de algemene toelichting bij de begroting, in het bijzonder de uitgaven van bepaalde eenheden van de overheid (bv. CRAC, SOWAER, SOWAFINAL).
- *Fiscaliteit*: de projectie houdt rekening met de hervorming van de schenkingsrechten waartoe beslist werd in 2018. Wat de woonbonus betreft, wordt de wooncheque in de ESR-boekhouding verrekend in de kapitaaloverdrachten aan de huishoudens, in tegenstelling tot de vroegere belastingverlaging die wordt verrekend als een negatieve ontvangst.
- *Fiscale regularisatie*: voor 2019 is het bedrag gelijk aan het bedrag dat in de initiële begroting van 2019 is opgenomen. Voor de volgende jaren evolueert het in lijn met de voorziene ontvangsten in het rapport van het monitoringcomité van de federale overheid.
- *Ziekenhuisinfrastructuur*: vanaf 2019 wordt verondersteld dat, bij gebrek aan een meerjarenprojectie, de uitgaven overeenstemmen met het bedrag van de BFW-dotatie.
- *Sociale uitgaven*: de projectie houdt rekening met de kinderbijslaghervorming vanaf 2019.
- *Investeringsuitgaven*: voor 2019 worden de in de initiële begroting van 2019 voorziene investeringsuitgaven in de projectie opgenomen. Op middellange termijn wordt verondersteld dat ze stabiel blijven in reële termen, rekening houdend met de niet-recurrente factoren van 2019 en met bepaalde elementen van de meerjarenprojecties. De uitgaven met betrekking tot het Waals investeringsplan (50 miljoen in 2019 verdeeld over investeringen, investeringssteun, aankopen van goederen en diensten en 60 miljoen voor financiële verrichtingen (kredietverleningen en participaties)) evolueren volgens het traject gedefinieerd in de nota aan de Waalse regering van 18 januari 2018 (100 miljoen voor financiële verrichtingen vanaf 2020 en investeringen en investeringssteun ten belope van 97 miljoen in 2020, 278 miljoen in 2021, 425 miljoen in 2022, 309 miljoen in 2023 en 221 miljoen in 2024). De Waalse regering heeft voorzien dat de vereffening van de middelen van het Waals investeringsplan afhankelijk is van het begrotingsresultaat van het Waals Gewest. De nog niet gedefinieerde compensatiemaatregelen worden niet opgenomen in de projectie.
- *Loonsubsidies*: de projectie houdt rekening met de hervormingen (inclusief de overgangsregelingen) op het vlak van het doelgroepenbeleid in 2017 (zie sectie 2.3.1).
- *Overige in aanmerking genomen elementen*: de projectie houdt rekening met een vermindering van de uitgaven met 10 miljoen vanaf 2021 als gevolg van de hervorming van de APE-punten (Aide à la Promotion d'Emploi). Ze houdt ook rekening met een overdracht van de lagere overheid van een tiental miljoen in 2019, 2020 en 2021 om de aanvullende pensioenen te ontwikkelen.
- *Elementen die niet in aanmerking worden genomen*: oprichting van een autonomieverzekering ('Assurance Autonomie') en impact op de schuld van het mechanisme om het overschot aan groenestroomcertificaten af te bouwen.

e. Franse Gemeenschap

- *Verplicht onderwijs*: de projectie houdt rekening met de in 2018 besliste maatregelen verbonden aan het ‘Pacte pour un enseignement d’excellence’. Er wordt met name rekening gehouden met een provisie voor de oprichting van een autonome inrichtende macht voor het officiële onderwijsnet.
- *Hoger onderwijs*: de projectie houdt rekening met een toename van de middelen in 2019 voor de universiteiten en de hogescholen en een stijging van de sociale subsidies voor de hogescholen en de hogescholen voor de schone kunsten.
- *Non-profit*: in 2019 wordt rekening gehouden met de indexering van de loonenvelophe voor de non-profit socioculturele sectoren.
- *Kinderopvang*: de projectie houdt rekening met de toename van de middelen in 2019 voor de uitwerking van het *Plan Cigogne* en de verloning van de geconventioneerde onthaalouders van het ONE.
- *Investeringsuitgaven*: voor 2019 worden de in de initiële begroting van 2019 voorziene investeringsuitgaven in de projectie opgenomen. Op middellange termijn veronderstelt de projectie, op basis van de beschikbare informatie op 31 januari, dat de investeringsuitgaven versnellen in 2019 en 2020 als gevolg van een inhaalbeweging van de investeringen in de fondsen voor schoolgebouwen. Die uitgaven zouden dalen tijdens de jaren 2021 en 2022. In het bijzonder de investeringen van de RTBF in het project MediaSquare zouden toenemen tot in 2021 en nadien geleidelijk afnemen.
- *Ontvangsten*: de initiële begroting 2019 houdt rekening met een uitzonderlijke opbrengst van de veiling en de verkoop van frequenties door de federale regering. Die opbrengst, die nog onzeker is, werd niet opgenomen in deze vooruitzichten.

f. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

- *Iriscare*: de projectie houdt rekening met de verdere operationalisering van Iriscare in 2019 en de uitgaven die hiervoor zijn voorzien in de initiële begroting met het oog op aanwervingen en de ontwikkeling van de ICT-omgeving.
- *Investerings*: de projectie integreert de overname van het gebouw van FAMIFED (gespreid over 4 jaar vanaf 2019) waarin Iriscare en de Diensten van het Verenigd College zullen worden ondergebracht en houdt tegelijk rekening met de geplande verkoop van de voormalige gebouwen in 2019.
- *Investeringsbijdragen voor de op te richten verzekeringsinstellingen*: er is rekening gehouden met de toelagen voorzien in 2018 en 2019 ter financiering van de oprichting van de verzekeringsinstellingen die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zullen instaan voor het vergoeden van prestaties en zorgverstrekkingen.
- *Investeringsbijdragen voor ziekenhuisinfrastructuur*: betreffende de zgn. A1/A3 aanrekeningen die voor de GGC dienen te gebeuren ten gevolge van de overdracht van de financiering van de infrastructuur en de medisch-technische diensten van de ziekenhuizen, wordt verondersteld dat die vanaf 2020 overeenstemmen met de dotatie voorzien in de BFW.
- *Non-profit*: er is rekening gehouden met hogere werkingssubsidies vanaf 2019 als gevolg van het protocolakkoord voor de non-profitsectoren en met nieuwe initiatieven in uitvoering van het Brussels Gezondheidsplan.

- *Sociale uitgaven*: de projectie houdt rekening met de kinderbijslaghervorming in 2020.

g. Duitstalige gemeenschap

- *Ziekenhuisinfrastructuur*: betreffende de zgn. A1/A3 aanrekeningen die voor de GGC dienen te gebeuren ten gevolge van de overdracht van de financiering van de infrastructuur en de medisch-technische diensten van de ziekenhuizen, wordt verondersteld dat die vanaf 2020 overeenstemmen met de dotatie voorzien in de BFW.
- *Sociale uitgaven*: de projectie houdt rekening met de kinderbijslaghervorming in 2019.
- *Loonsubsidies*: de projectie integreert de stopzetting van de werkgeversbijdragevermindering voor gesubsidieerde contractuelen in 2018.

De projectie houdt geen rekening met de overdracht van bevoegdheden (op het gebied van huisvesting, energie en ruimtelijke ordening) van het Waalse Gewest in 2020 voor ongeveer 7 miljoen euro.

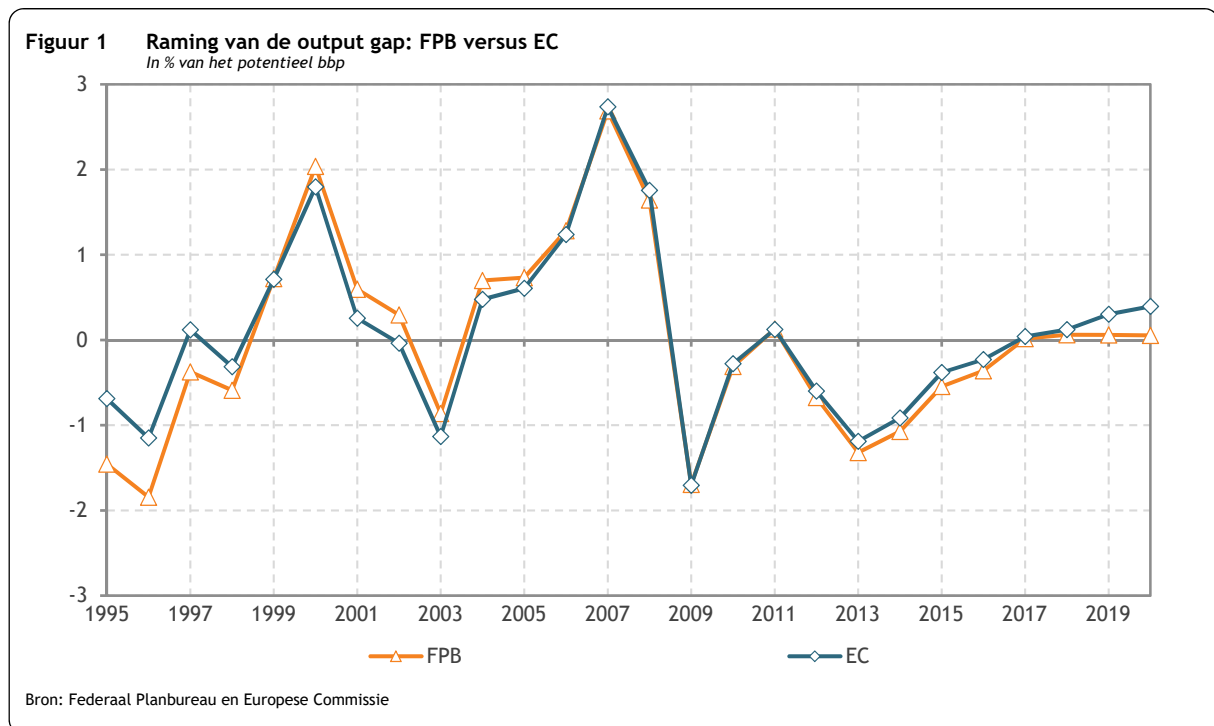
2.4.9. Lagere overheid

De projectie van de uitgaven (zonder lonen en sociale uitkeringen) en niet-fiscale ontvangsten bij ongewijzigd beleid vloeit voornamelijk voort uit de waargenomen trends. Die trends worden geraamd op basis van de observaties 1995-2017 uit de nationale rekeningen die in oktober 2018 werden gepubliceerd. De projectie van de investeringen wordt op middellange termijn ondersteund door een econometrische vergelijking die rekening houdt met langetermijntrends in volume en met het fenomeen van de ‘electorale cyclus’. Wat de langetermijntrend betreft, is het van belang op te merken dat vanaf 2014 een trendbreuk wordt vastgesteld, als gevolg van de veronderstelde structurele stagnering van de investeringen, in niveau en in reële termen.

3. Raming van de output gap

Het FPB gebruikt de officiële methode van de Europese Commissie²⁹ om het potentieel bbp en zijn componenten te berekenen (benadering via een productiefunctie), maar past die toe op zijn eigen databanken en voegt daar de cijfers van zijn economische vooruitzichten aan toe.³⁰ Daardoor is de raming van het potentieel bbp door het FPB volledig coherent met zijn middellangetermijnprojectie.

De Europese Commissie heeft in november 2018 haar economische herfstvooruitzichten gepubliceerd voor de periode 2019-2020. Op basis van die vooruitzichten heeft ze, zoals bij elke oefening, een raming gemaakt van het potentieel bbp en de output gap van alle lidstaten. In figuur 1 worden de resultaten m.b.t. de output gap voor België van beide instellingen vergeleken. Met uitzondering van de eerste jaren (einde van de jaren negentig) is het verschil tussen de twee ramingen relatief klein. In 2017 is het verschil zelfs nihil, waarbij de output gap volgens beide instellingen wordt gedicht. Vanaf 2019 is er opnieuw een verschil, dat in 2020 0,3 procentpunt van het potentieel bbp bedraagt.

Dat verschil is in de eerste plaats het gevolg van een lagere effectieve groei in 2019 in het scenario van het FPB.³¹ In 2020 wordt het verschil groter door een hogere raming van de potentiële groei door het FPB, die het gevolg is van een grotere bijdrage van de potentiële werkgelegenheid, ondanks lagere bijdragen van de totale factorproductiviteit (TFP) en van de kapitaalvoorraad (figuur 2, linkerhelft). De bijdrage van de potentiële werkgelegenheid wordt bepaald door de evolutie van vier variabelen: de

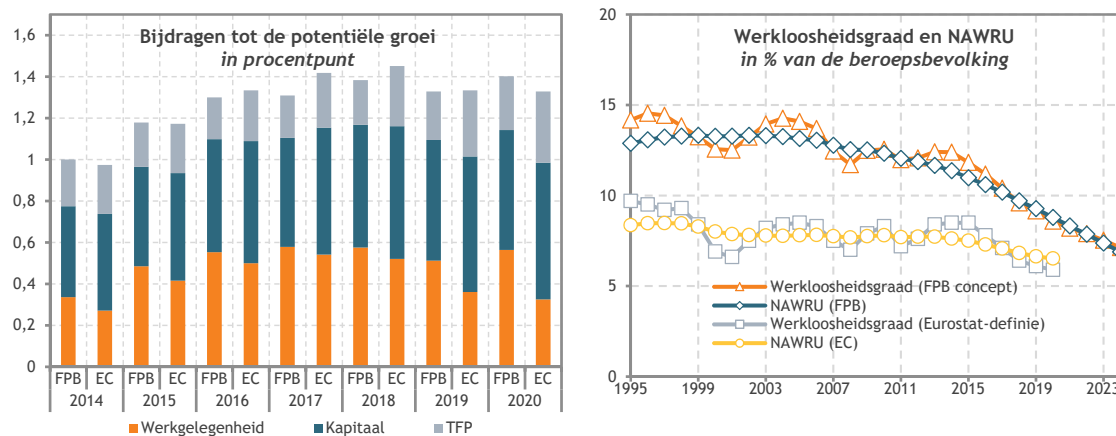
²⁹ HAVIK K., MC MORROW K., ORLANDI F., PLANAS C., RACIBORSKI R., RÖGER W., ROSSI A., THUM-THYSEN A. en VANDERMEULEN V. (2014), *The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps*, European Economy, Economic Paper No. 535, november.

³⁰ De methode wordt in detail beschreven in LEBRUN I. (2011), *What has been the damage of the financial crisis to Belgian GDP? An assessment based on the FPB's medium-term outlook*, Federaal Planbureau, Working Paper 8-11, juni.

³¹ De raming van de effectieve groei in 2020 is dezelfde voor beide instellingen.

gemiddelde (trendmatige) arbeidsduur, de trendmatige participatiegraad, de bevolking op arbeidsleeftijd en de werkloosheidsgraad die overeenstemt met een stabiele looninflatie (de NAWRU). De daling van die laatste is meer uitgesproken in het scenario van het FPB (zie figuur 2, rechterhelft) en draagt aldus meer bij tot de potentiële groei.

Figuur 2 Raming van de potentiële groei en de NAWRU: FPB versus EC

Bron: Federaal Planbureau en Europese Commissie

4. Resultaten van de projectie

Table 1a Macroeconomic prospects

	ESA Code	2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
		level (billion of 2010 euros)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. Real GDP	B.1g	402.5	1.4	1.3	1.4	1.4	1.2	1.2	1.1
2. Nominal GDP	+D.21 -D.31	450.7	2.7	3.1	3.0	3.0	2.9	3.0	2.9
Components of real GDP									
3. Private consumption expenditure	P.3	203.1	0.8	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.1
4. Government consumption expenditure	P.3	90.8	1.0	1.1	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
5. Gross fixed capital formation	P.51	96.1	2.1	2.3	2.4	2.7	1.2	2.5	1.4
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to real GDP growth)	P.52 +P.53	-	-0.4	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
7. Exports of goods and services	P.6	383.9	3.5	2.7	2.9	3.5	3.3	3.1	3.1
8. Imports of goods and services	P.7	374.6	2.7	2.9	3.2	3.7	3.3	3.4	3.1
Contribution to real GDP growth									
9. Final domestic demand		-	0.7	1.5	1.6	1.7	1.2	1.5	1.2
10. of which change in inventories and net acquisition of valuables	P.52 +P.53	-	-0.4	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11. External balance of goods and services	B.11	-	0.7	-0.2	-0.2	-0.2	-0.1	-0.3	-0.1

Table 1b Price developments

	2018	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Level (2010=100)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. GDP deflator	112.0	1.2	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.8
2. Private consumption deflator	113.1	1.9	1.6	1.4	1.6	1.8	1.8	1.9
3. HICP	115.1	1.9	1.6	1.4	1.6	1.8	1.8	1.9
4. Public consumption deflator	116.0	2.0	2.1	2.0	1.8	2.0	2.2	2.2
5. Investment deflator	111.8	1.9	1.4	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6
6. Export price deflator (goods and services)	103.0	1.4	1.4	0.9	1.7	1.9	2.0	2.1
7. Import price deflator (goods and services)	104.8	2.9	1.2	1.0	1.9	2.0	2.1	2.2

Table 1c Labour market developments

	ESA Code	2018 Level	2018 rate of change	2019 rate of change	2020 rate of change	2021 rate of change	2022 rate of change	2023 rate of change	2024 rate of change
1. Employment, persons (000) ¹		4782.1	1.2	0.9	1.0	0.8	0.6	0.5	0.4
2. Employment, hours worked ²		7426.2	1.5	1.0	1.0	0.8	0.6	0.5	0.4
3. Unemployment rate (%) ³		5.9	5.9	5.5	5.3	5.3	5.2	5.1	5.0
4. Labour productivity, persons ⁴		84.2	0.2	0.4	0.4	0.6	0.6	0.7	0.7
5. Labour productivity, hours worked ⁵		54.2	-0.1	0.4	0.4	0.7	0.6	0.7	0.7
6. Compensation of employees ⁶	D.1	224.1	3.2	3.1	3.0	3.1	3.3	3.3	3.2
7. Compensation per employee ⁷		56.3	2.0	2.2	2.0	2.4	2.8	2.9	2.9

1. Occupied population, domestic concept, national accounts definition.

2. National accounts definition (million hours).

3. Harmonised definition, Eurostat; percent of labour force.

4. Real GDP per person employed.

5. Real GDP per hour worked.

6. Billion euro.

7. Thousand euro.

Table 1d Sectoral balances
% of GDP

	ESA code	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	B.9	-0.1	-0.1	-0.3	-0.6	-0.7	-1.0	-1.0
of which:								
- balance of goods and services		0.6	0.6	0.3	-0.1	-0.3	-0.8	-1.0
- balance of primary incomes and transfers		-0.6	-0.6	-0.6	-0.5	-0.4	-0.2	-0.0
- capital account		-0.0	-0.1	-0.0	-0.0	-0.1	-0.0	-0.0
2. Net lending/borrowing of the private sector	B.9	0.7	1.6	1.7	1.7	1.6	1.5	1.6
3. Net lending/borrowing of general Government	B.9	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6

Table 2 General government budgetary prospects

	ESA Code	2018 level (billion euro)	2018 % of GDP	2019 % of GDP	2020 % of GDP	2021 % of GDP	2022 % of GDP	2023 % of GDP	2024 % of GDP
Net lending (B.9) by sub-sector									
1. General government	S.13	-3.6	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6
2. Central government ¹	S.1311	-1.2	-0.3	-1.2	-1.5	-1.8	-1.8	-2.0	-2.0
3. State government ¹	S.1312	-1.8	-0.4	-0.2	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4	-0.4
4. Local government	S.1313	-0.1	-0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	-0.0
5. Social security funds	S.1314	-0.5	-0.1	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2	-0.1
General government (S.13)									
6. Total revenue	TR	233.5	51.8	50.9	50.7	50.6	50.7	50.8	51.1
7. Total expenditures	TE	237.1	52.6	52.6	52.7	52.9	53.0	53.4	53.7
8. Net lending/borrowing	B.9	-3.6	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6
9. Interest expenditure	D.41	10.1	2.2	2.1	2.0	1.9	1.9	2.0	2.0
10. Primary balance ²		6.6	1.5	0.4	-0.0	-0.4	-0.4	-0.6	-0.6
11. One-off and other temporary measures ³		3.0	0.7	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Selected components of revenue									
12. Total taxes (12=12a+12b+12c)		140.3	31.1	30.2	29.9	29.9	29.9	30.0	30.1
12a. Taxes on production and imports	D.2	59.5	13.2	13.2	13.1	13.1	13.0	13.0	12.9
12b. Current taxes on income, wealth, etc.	D.5	77.0	17.1	16.2	16.0	16.0	16.1	16.2	16.4
12c. Capital taxes	D.91	3.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
13. Social contributions	D.61	71.3	15.8	15.8	15.9	16.0	16.1	16.2	16.3
14. Property income	D.4	4.2	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8
15. Other ⁴		17.7	3.9	4.0	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9
16=6. Total revenue	TR	233.5	51.8	50.9	50.7	50.6	50.7	50.8	51.1
p.m.: Tax burden (D.2+D.5+D.61 +D.91-D.995) ⁵		213.5	47.4	46.5	46.3	46.3	46.4	46.6	46.9
17. Compensation of employees + intermediate consumption	D.1+P.2	73.7	16.3	16.3	16.3	16.2	16.1	16.1	16.1
17a. Compensation of employees	D.1	55.2	12.3	12.2	12.2	12.1	12.0	12.0	12.0
17b. Intermediate consumption	P.2	18.4	4.1	4.1	4.1	4.1	4.1	4.1	4.1
18. Social payments (18=18a+18b) <i>Of which</i> Unemployment benefits ⁶		113.8	25.2	25.4	25.6	25.7	26.0	26.2	26.5
18a. Social transfers in kind	D.632	36.3	8.1	8.2	8.3	8.4	8.5	8.6	8.8
18b. Other social transfers	D.62	77.4	17.2	17.2	17.3	17.3	17.5	17.6	17.8
19=9. Interest expenditure	D.41	10.1	2.2	2.1	2.0	1.9	1.9	2.0	2.0
20. Subsidies	D.3	15.1	3.4	3.4	3.5	3.5	3.4	3.4	3.4
21. Gross fixed capital formation	P.51	11.1	2.5	2.5	2.5	2.7	2.5	2.7	2.7
22. Capital transfers	D.9	4.2	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
23. Other ⁷		9.1	2.0	2.0	2.0	2.1	2.1	2.1	2.0
24=7. Total expenditure	TE	237.1	52.6	52.6	52.7	52.9	53.0	53.4	53.7
p.m. Government consumption (nominal) (P3)	P.3	105.3	23.4	23.4	23.4	23.4	23.5	23.6	23.7

1. Transfers from the central government to the state government are reduced in 2018 (1.6 billion) due to the overestimation of the "regional tax autonomy factor" over the period 2015-2017.

2. The primary balance is calculated as (B.9, item 8) plus (D.41, item 9).

3. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

4. P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91).

5. Including those collected by the EU.

6. Includes cash benefits (D.621 and D.624) and in kind benefits (D.631) related to unemployment benefits.

7. D.29+D.4(other than D.41)+D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8.

Table 4 General government debt developments
% of GDP

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Gross debt level	102.2	101.7	101.5	101.4	101.4	101.4	101.5
2. Change in gross debt	-1.2	-0.5	-0.2	-0.0	-0.0	0.0	0.1
Contributions to change in gross debt							
3. Primary balance	-1.5	-0.4	0.0	0.4	0.4	0.6	0.6
4. Interest and GDP dynamics	-0.4	-1.0	-1.0	-1.1	-1.0	-1.0	-0.8
Stock-flow adjustment	0.7	0.8	0.7	0.6	0.6	0.4	0.4
p.m. implicit interest rate on debt	2.2	2.1	2.0	1.9	1.9	2.0	2.1
nominal GDP growth	2.7	3.1	3.0	3.0	2.9	3.0	2.9

Table 5 Cyclical developments
% of GDP

	ESA code	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Real GDP growth (%)		1.4	1.3	1.4	1.4	1.2	1.2	1.1
2. Net lending of general government	B.9	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6
3. Interest expenditure	D.41	2.2	2.1	2.0	1.9	1.9	2.0	2.0
4. One-off and other temporary measures ¹		0.7	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Potential GDP growth (%)		1.4	1.3	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3
Contributions:								
- Labour		0.6	0.5	0.6	0.5	0.4	0.4	0.4
- Capital		0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5
- Total factor productivity		0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.4
6. Output gap		0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	-0.1	-0.2
7. Cyclical budgetary component		0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	-0.0	-0.1
8. Cyclically-adjusted balance (2-7)		-0.8	-1.7	-2.0	-2.4	-2.3	-2.5	-2.5
9. Cyclically-adjusted primary balance (8+3)		1.4	0.4	-0.1	-0.5	-0.4	-0.5	-0.4
10. Structural balance (8-4)		-1.5	-1.9	-2.0	-2.4	-2.3	-2.5	-2.5

1. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

Table 6 Divergences from previous update

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Real GDP growth (%)							
- Previous update ¹	1.6	1.6	1.6	1.4	1.3	1.2	
- Current update	1.4	1.3	1.4	1.4	1.2	1.2	1.1
- Difference	-0.2	-0.3	-0.2	0.0	-0.1	0.0	
General government net lending (% of GDP)							
- Previous update ¹	-1.0	-1.4	-1.7	-1.7	-1.7	-1.8	
- Current update	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.5	-2.6
- Difference	0.2	-0.2	-0.3	-0.6	-0.6	-0.7	
General government gross debt (% of GDP)							
- Previous update ¹	102.1	101.0	100.2	99.5	98.6	98.0	
- Current update	102.2	101.7	101.5	101.4	101.4	101.4	101.5
- Difference	0.1	0.7	1.2	1.9	2.8	3.4	

1. Medium-term projection 2018-2023 of June 2018.

Table 7 Long term sustainability of public finances³²
% of GDP

	2017	2020	2030	2040	2050	2060	2070
Total expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: age-related expenditure	28.9	29.0	31.4	32.6	32.3	31.7	31.0
Pension expenditure (AWG definition)	12.2	12.5	13.7	14.3	14.1	13.8	13.5
- Social security pension	12.2	12.5	13.7	14.3	14.1	13.8	13.5
old-age and early pensions (survivors included)	10.9	11.0	12.3	13.1	12.9	12.7	12.4
other pensions (only disability)	1.3	1.5	1.5	1.2	1.1	1.1	1.1
- Occupational pensions: not in the general government	-	-	-	-	-	-	-
Health care	6.4	6.5	7.5	7.9	7.8	7.8	7.7
Long-term care	1.6	1.6	1.9	2.3	2.5	2.4	2.2
Education expenditure	3.8	3.8	3.9	3.9	3.9	4.0	4.0
Other age-related expenditure	4.9	4.7	4.3	4.1	4.0	3.8	3.6
Interest expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-	-
Total revenue (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: property income	-	-	-	-	-	-	-
of which: from pensions contributions	-	-	-	-	-	-	-
Pension reserve fund assets	-	-	-	-	-	-	-
of which: consolidated public pension fund assets	-	-	-	-	-	-	-
Systemic pensions reform	-	-	-	-	-	-	-
Social contributions diverted to mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-	-
Pension expenditure paid by mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-	-
Assumptions (%)							
Labour productivity growth	0.5	0.6	1.0	1.3	1.5	1.5	1.5
Real GDP growth	1.7	1.6	1.3	1.5	1.7	1.7	1.8
Participation rate males (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	84.0	83.8	84.0	84.9	84.9	84.9	84.9
Participation rate females (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	74.9	75.4	76.7	78.0	78.0	78.0	78.1
Total participation rates (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	79.4	79.6	80.4	81.5	81.5	81.5	81.5
Unemployment rate (administrative definition)	10.4	8.6	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0
Population aged 65+ over total population	18.6	19.3	22.3	24.1	24.3	24.4	24.3

Source: Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag, juli 2018.

³² Merk op dat tabel 7 verband houdt met de langetermijnhoudbaarheid van de overheidsfinanciën. De gegevens uit die tabel komen uit het verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van juli 2018. Dat verklaart waarom de resultaten voor de korte- en middellangetermijn in tabel 7 niet identiek zijn aan die van de overige tabellen van dit rapport.

Table 8 Basic assumptions

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Short term interest rate euro area (annual average)	-0.3	-0.3	-0.1	0.5	1.1	1.7	2.3
Long term interest rate euro area (annual average)	1.1	1.1	1.4	1.9	2.4	3.0	3.5
USD per 100 euro (annual average)	118.1	115.2	118.8	118.8	118.8	118.8	118.8
Nominal effective exchange rate, 2010=100	102.2	102.3	103.2	103.2	103.2	103.2	103.2
World excluding EU, GDP growth	3.9	3.6	3.7	4.0	3.9	3.9	3.9
EU GDP growth	1.9	1.7	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6
Growth of relevant foreign markets	3.1	3.1	3.3	3.8	3.5	3.3	3.3
World import volumes growth, excluding EU	4.5	3.5	3.4	4.1	4.1	3.9	3.9
Oil prices (Brent, USD/barrel), level	71.0	61.3	61.3	65.9	70.8	76.1	81.7

Table 9 Macroeconomic prospects 2019-2024: main results

	2018	2019	2020	2021	2022	Averages	
						2023- 2024	2018- 2024
GDP and components							
Real GDP	1.4	1.3	1.4	1.4	1.2	1.1	1.3
Nominal GDP	2.7	3.1	3.0	3.0	2.9	2.9	2.9
<i>components of real GDP</i>							
Private consumption expenditure	0.8	1.6	1.5	1.4	1.3	1.1	1.3
Government consumption expenditure	1.0	1.1	1.2	1.2	1.2	1.2	1.1
Gross fixed capital formation	2.1	2.3	2.4	2.7	1.2	1.9	2.1
Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to growth)	-0.4	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1
Exports of goods and services	3.5	2.7	2.9	3.5	3.3	3.1	3.2
Imports of goods and services	2.7	2.9	3.2	3.7	3.3	3.3	3.2
Net exports (contribution to growth)	0.7	-0.2	-0.2	-0.2	-0.1	-0.2	-0.1
Prices and interest rates							
Deflator of private consumption	1.9	1.6	1.4	1.6	1.8	1.9	1.7
GDP deflator	1.2	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.6
Long term interest rate (10 years)	0.7	0.9	1.1	1.6	2.2	3.0	1.8
Short term interest rate (3 months)	-0.6	-0.6	-0.5	0.1	0.7	1.7	0.4
Employment and unemployment							
Domestic employment (evolution in 000')	58.1	44.3	48.7	37.6	28.2	23.0	37.6
Domestic employment (evolution in %)	1.2	0.9	1.0	0.8	0.6	0.5	0.8
Employment rate (20-64 yrs - LFS concept) (*)	69.2	69.7	70.3	70.7	71.1	71.7	71.9
Unemployment rate (FPB concept) (*)	9.6	9.1	8.6	8.2	7.9	7.3	7.1
Unemployment rate (Eurostat standardised rate) (*)	5.9	5.5	5.3	5.3	5.2	5.0	5.0
Productivity per hour (market branches)	-0.1	0.3	0.3	0.7	0.7	0.8	0.5
Incomes							
Real disposable income of households	1.2	2.1	1.4	1.3	1.2	1.0	1.3
Households saving rate (% of disposable income) (*)	11.9	12.3	12.2	12.0	11.9	11.7	11.6
Public finances							
Net lending of General Government (% of GDP) (*)	-0.8	-1.7	-2.0	-2.3	-2.3	-2.6	-2.6
Primary balance (% of GDP) (*)	1.5	0.4	-0.0	-0.4	-0.4	-0.6	-0.6
Gross public debt (% of GDP) (*)	102.2	101.7	101.5	101.4	101.4	101.5	101.5
External balance							
Balance of goods and services (% of GDP) (*)	0.6	0.6	0.3	-0.1	-0.3	-0.9	-1.0
Balance of current accounts (% of GDP) (*)	-0.0	-0.0	-0.3	-0.6	-0.6	-1.0	-1.0
Greenhouse gas emissions (in million of ton CO ₂ -equivalent) (*)	113.6	112.5	112.2	112.1	111.9	113.9	113.7

(*) end of period figures in the last column (average 2018-2024).